

Петровська О. М.*кандидат політичних наук,**доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Одеського національного економічного університету***Недолужко С. С.***студентка**Одеського національного економічного університету***Petrovska Oksana***Candidate of Political Sciences**Associate Professor Department of Personnel Management and Economics
Odessa National Economic University***Nedoluzhko Snizhana***Student**Departments of Personnel Management and Economics**Odessa National Economic University*

РІВЕНЬ ЗАРОБІТНОЇ ПЛАТИ В УКРАЇНІ ЯК РУШІЙНИЙ ЧИННИК ЗРОСТАННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У процесі глобалізації виробництва, взаємозалежності економік, розвитку міжнародного ринку праці посилюється трудова міграція. Під трудовою міграцією розуміють перетин особою кордону для працевлаштування. Однією з головних умов сталого розвитку національної економіки України в сучасних умовах є розвиток національного ринку праці, який безпосередньо здійснює динамічний вплив на трудову міграцію. У статті розглянуто основні причини трудових міграційних процесів в Україні. Проведено аналіз рівня якості життя в інших країнах та заробітної плати як основних рушійних чинників зміни місця проживання для українців. Визначено, що серед країн-сусідів Польща має найкращий життєвий рівень, хоча поступається оплатою праці іншим державам. Незважаючи на це, у 2018 р. до Польщі виїхало 1,2 млн українців. У статті розглянуто кількість вакансій та резюме для роботи за кордоном. Варто відзначити, що поява роботи має сезонний характер, найбільше потребується додаткової робочої сили навесні та влітку для роботи в сільському господарстві та будівництві. Проведено аналіз рівня заробітної плати в Україні та інших державах. Зафіксовано ріст реальної заробітної плати, але міграційні процеси не скорочуються.

Ключові слова: трудова міграція, індекс якості життя, вакансії, середня заробітна плата, сезонна робота, номінальна та реальна заробітна плата.

Вступ та постановка проблеми. Сучасні практичні проблеми соціально-економічного розвитку у світі багато в чому зумовлені міграційними процесами. Вплив міграції на громадське життя завжди був суттєвим, однак приблизно до кінця ХХ ст. міграційні процеси не мали такої самостійної основи, як сьогодні, не були сталими.

В останні роки Україна зазнає шалених змін у всіх сферах діяльності, неможливо спрогнозувати стан економіки та політичні умови для розвитку бізнесу. Такі чинники збільшують стимул людини знайти для себе краще робоче місце в іншій країні та мати стабільний дохід. Рівень заробітної плати є визначальним чинником міграційних процесів. Під час вибору країни громадяни звертають увагу на доступність медицини й освіти, забрудненість екології, стан доріг та цінову політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню міграційних процесів в Україні присвячено праці таких учених, як В.Д. Базилевич, А.М. Колот, О.Л. Копиленко, М.Д. Романюк та ін. Аналіз робіт із цієї тематики дає підстави для подальшого вивчення та аналізу динаміки трудової міграції, розроблення пропозицій щодо зменшення відтоку української працездатної сили.

Зміни економічної й політичної ситуації в країні впливають на міграційні процеси, що зумовлює подальший аналіз та вивчення динаміки переїзду кількості та якості трудової сили в Україні.

Метою даної роботи є аналіз впливу рівня заробітної плати в Україні на збільшення трудової міграції населення.

Результати дослідження.

XXI ст. не перестає дивувати своїм різноманіттям професій та технологій. Безперервний процес створення інновацій стимулює розвиток економіки, що, своєю чергою, лише позитивно впливає на якість трудового життя людей [1, с. 9]. Проте не всі країни однаково піддаються впливу науково-технічному прогресу, що зумовлює глибоку диференціацію доходів громадян у різних державах та стимулює людей шукати можливості заробітку в інших країнах. Вигідне розташування України, а саме наявність кордонів із Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією, Молдовою, Росією та Білорусією, дає громадянам змогу вибирати країни для трудової міграції. Порівняємо якість життя країн-сусідів із вітчизняним показником у 2018 р. (табл. 1) [1, с. 9].

Таблиця 1

Індекс якості життя країн-сусідів у 2018 р.

Позиція у світовому рейтингу	Країна	Індекс якості життя
33	Польща	0,865
38	Словаччина	0,855
45	Угорщина	0,838
49	Росія	0,816
52	Румунія	0,811
53	Білорусь	0,808
88	Україна	0,751
112	Молдова	0,700

Джерело: сформовано авторами на основі [2]

До показника якості життя відносять: ВВП, стан здоров'я, матеріально-побутові умови, вартість життя, зайнятість. У результаті оцінки цих індикаторів Україна займає низьку позицію, гірше лише у Молдові. Проведемо аналіз країн, де за останні три роки працевлаштувалася найбільша кількість нашого населення.

Наведені дані свідчать про зростання міграційного напрямку до Польщі, США, Італії (табл. 2).

Таблиця 2

ТОП-5 країн для міграції (млн осіб)

№	Країна	2016	2017	2018
1	Росія	0,813	3,272	0,138
2	США	0,18	0,377	0,940
3	Німеччина	0,08	0,262	0,230
4	Італія	0,665	0,236	0,231
5	Польща	0,953	0,209	1,2

Джерело: сформовано авторами на основі [4]

Популярність польських заробіток зумовлена такими причинами, як:

- 1) рівень заробітної плати; 2) близьке розташування;
- 3) кращий рівень життя; 4) велика кількість вакансій;
- 5) легальне працевлаштування; 6) низький мовний бар'єр;
- 7) стабільний розвиток економіки [3, с. 536].

На вибір країни для роботи однозначно впливають кількість та якість вакансій, які пропонуються. Зокрема,

Польща лідирує за різноманіттям затребуваних спеціалістів серед інших країн (рис. 1).

Така велика кількість вакансій у Польщі зумовлена нестачею власної робочої сили, адже більшість поляків виїжджають до Німеччини працювати, водночас збільшується кількість економічно неактивного населення, що спричиняє появу вільних робочих місць. Ураховуючи те, що кількість мігрантів до Польщі була значно більшою, ніж наявні вакансії, можна припустити, що більша кількість українців працює нелегально.

Проведемо аналіз співвідношення кількості вакансій та розміщених резюме для роботи за кордоном (рис. 2).

Аналізуючи наведені дані за 2018 р., зробимо висновок, що найбільша кількість вакансій спостерігається навесні та влітку, ніж взимку. Це пов'язано із сезонністю роботи у будівництві та сільському господарстві. Найбільш істотно – на 43% – зросла кількість вакансій у березні 2018 р., найбільше знизилася – у грудні 2018 р. Тенденція до появи резюме має інший характер, найбільша кількість розміщується взимку та восени.

Рівень заробітної плати має суттєві відмінності в різних країнах. Під час вибору вакансії, українці аналізують свої витрати на прожитковий мінімум та оплату житла. Сьогодні існує багато агентств із працевлаштування за кордоном та роботодавців, які оплачують житло, деякі навіть надають медичну страховку. Поява таких пільг для емігрантів зумовлена високим попитом на робочу силу, відповідно, конкуренція стає сильнішою, адже власної

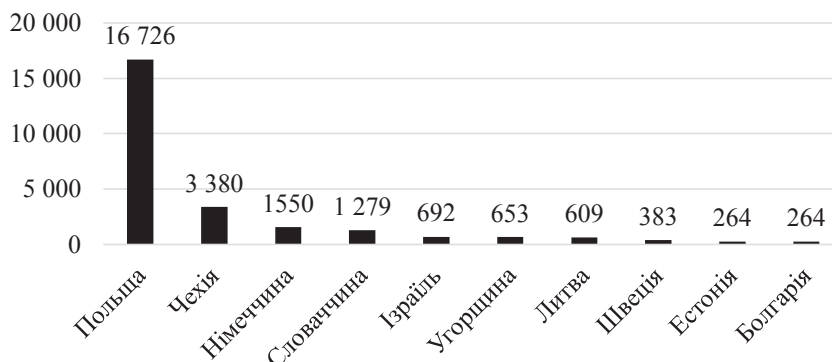

Рис. 1. Кількість вакансій у 2018 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

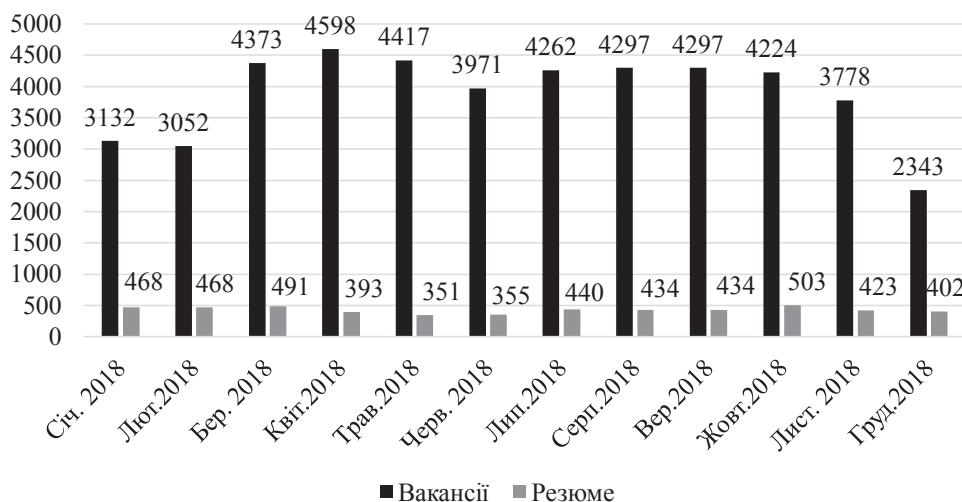

Рис. 2. Співвідношення вакансій та резюме за кордоном у 2018 р.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

робочої сили деяким країнам бракує. Сучасний портрет мігранта має такі характеристики: вік 25–40 років, добре освічений, знає іноземну мову, шукає кращі умови життя, прагне більше заробляти.

Приплив таких працездатних осіб очікує кожна держава, тим більше що більшість емігрантів має вищу освіту, що дає змогу розвивати економіку та збільшувати корисні винаходи. У гонитві за цінними кадрами країни пропонують такі заробітні плати (рис. 3).

Попри те що Польща пропонує найбільшу кількість вакансій, рівень заробітної плати значно нижчий, аніж в інших, гірший показник лише в Угорщині та Болгарії.

Рівень заробітної плати в Україні суттєво відстає від країн ЄС. Так, у вересні 2018 р. середня зарплата за кордоном становила 30 056 грн, в Україні – 9 660 грн. Проте протягом останніх декількох років спостерігається позитивна тенденція до її збільшення (рис. 4).

Середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, установ та організацій у липні 2019 р. становила 10 971 грн, що у 2,6 рази вище рівня мінімальної заробітної плати (4 173 грн). Порівняно із червнем розмір середньої номінальної заробітної плати збільшився на 1,7%, а за останні 12 місяців (відносно липня 2018 р.) – на 19,6%.

Номінальна заробітна плата не враховує податки, які сплачує працівник з отриманих коштів, тому на руки він отримує ще меншу суму коштів. На одержану номінальну заробітну плату працівник має придбати продукти харчування, одяг, взуття, заплатити за комунальні послуги та інші товари, необхідні для існування його самого та його сім'ї. Рівень життя людини характеризує реальна

заробітна плата – це кількість товарів і послуг, що може придбати споживач за свою заробітну плату за існуючого рівня цін після того, як сплатить податок.

Індекс реальної заробітної плати – показник, що характеризує зміну купівельної спроможності номінальної заробітної плати. У нормі індекс реальної зарплати повинен коливатися десь у межах, близьких до 100%, бажано з деяким перевищенням, у такому разі людина здатна задовольняти власні потреби та робити збереження. Індекс реальної заробітної плати в Україні коливається протягом року (табл. 3). Значення індексу надані у відсотках до попереднього місяця.

Як бачимо, індекс реальної заробітної плати коливається щомісяця протягом трьох неповних років, однак спостерігається позитивна тенденція до його збільшення.

Незважаючи на підвищення заробітної плати, українське населення продовжує мігрувати у пошуках кращого життя. Для України процес міграції має негативний вплив, адже в першу чергу це відтік молодого освіченої робочої сили, але кошти, які переказують заробітчани, поліпшують купівельну спроможність населення, відповідно, підвищується попит на товари, що дає змогу економіці розвиватися.

Висновки. У результаті дослідження підтверджено, що рівень заробітної плати в Україні є рушійним чинником збільшення міграційних процесів. У пошуках кращих умов життя та гідної оплати праці населення переважно мігрує до Польщі, що зумовлено близьким розташуванням та високим індексом якості життя даної держави. Протягом трьох років спостерігається збільшення рівня

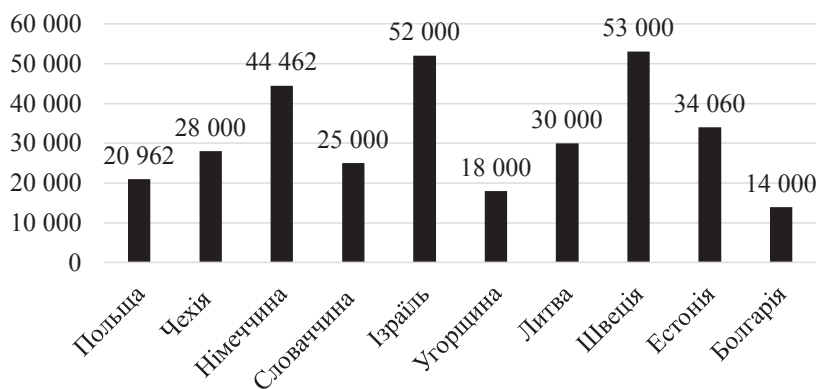

Рис. 3. Рівень середньої заробітної плати в іноземних країнах у 2018 р. (грн)

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

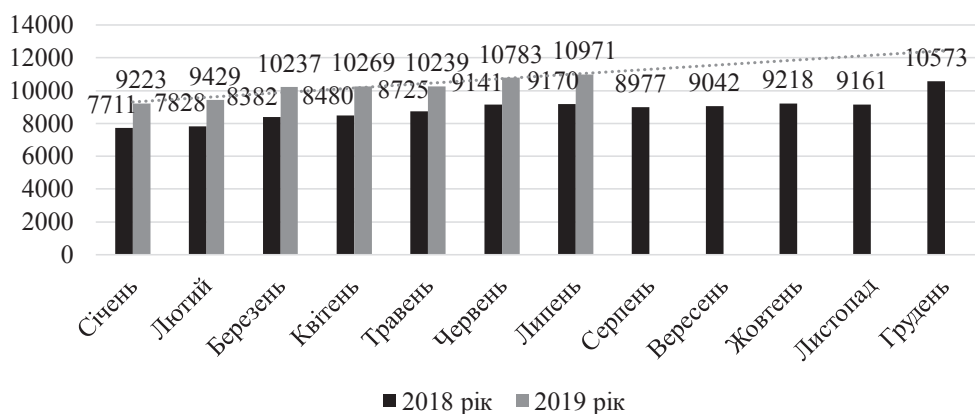

Рис. 4. Рівень номінальної заробітної плати, 2018–2019 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

Зведена таблиця індексів реальної заробітної плати з 2017 по 2019 р. (%)

Рік	Місяць											
	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень
2017	91,7	102,3	106,8	97,7	101,4	105,8	99,5	97,0	101,3	99,2	100,5	116,2
2018	86,6	100,6	105,9	100,4	102,9	104,8	101,0	97,9	98,8	100,2	98,0	114,5
2019	86,4	101,7	107,6	99,2	99,0	105,8	102,4					

Джерело: сформовано авторами на основі [7]

заробітної плати в Україні, однак купівельна спроможність коливається щомісяця в результаті змін цін на товари та продукти. Безперечно, виїзд працездатного населення є негативним фактором для країни, однак кошти, які надходять від них, збагачують економіку та породжують попит. Для зменшення відтоку населення необхідно розробити інтегровану міграційну політику, яка буде спрямована на захист кордонів від небажаних міграційних потоків; піль-

гові умови оподаткування для розвитку малого бізнесу; посилення контролю над здійсненням фіскальної політики та розподіленням бюджету; створення задовільних економічних умов на батьківщині; повернення мігрантів шляхом створення привабливих умов використання валютних заощаджень. Упровадження наведених заходів дасть змогу підвищити економічне становище країни, якість життя населення та скоротити відтік робочої сили.

Список використаних джерел:

1. Українське суспільство: міграційний вимір : національна доповідь / Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М.В. Птухи НАН України. Київ, 2018. 396 с.
2. Глобальний рейтинг якості життя, яке місце посіла Україна. *Сьогодні*. 2018 : вебсайт. URL : <https://ukr.segodnya.ua> (дата звернення: 21.10.2019).
3. Кваша О.С. Зовнішні міграційні процеси трудових ресурсів: фактори, стан та наслідки для України. *Економіка і суспільство*. 2017. № 10. С. 535–540. URL : http://economyandsociety.in.ua/journal/10_ukr/92.pdf (дата звернення: 19.10.2019).
4. Офіційний вебсайт Державної служби статистики України. URL : www.ukrstat.gov.ua (дата звернення: 19.10.2019).
5. Мальченко В. Трудові мігранти. У яких державах українцям працювати вигідніше. *Економічна правда*. URL : <https://www.epravda.com.ua> (дата звернення: 20.10.2019).
6. Індекс реальної заробітної плати. *Мінфін*. URL : <https://index.minfin.com.ua> (дата звернення: 19.10.2019).
7. Державна служба статистики України. Експрес-випуск. Заробітна плата. 2019. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/express/expr2019/08/120.pdf> (дата звернення: 19.10.2019).

References:

1. Institute of Demography and Social Research. M.V.Ptukhy of NAN Ukrainy (2018) *Ukrainian society: migration dimension: nat. report*. [Ukrainian society: migration dimension: nat. report], Kyiv. Institute of Demography and Social Research. M.V. Ptukhy of NAN Ukrainy, 396 p.
2. Hlobal'nyy reyting yakosti zhyttya, yake mistse posila Ukrayina [Global rating of the quality of life that Ukraine has taken]. *Today*. Available at: <https://ukr.segodnya.ua> (accessed 21 October 2019).
3. Kvasha O.S. (2017) Zovnishni mihratsiyni protsesy trudovykh resursov: faktory, stan ta Naslidky dlya Ukrayiny. [External migration processes of labor resources: factors, status and consequences for Ukraine]. *Economy and society (electronic journal)*, vol. 10, pp. 535–540. Available at: http://economyandsociety.in.ua/journal/10_eng/92.pdf (accessed 19 October 2019).
4. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Available at: www.ukrstat.gov.ua (accessed 19 October 2019).
5. Malchenko Victoria (2019). Trudovi mihranty. U yakykh derzhavakh ukraintsyam pratsyuvaty vyhidnishe. [Migrant workers. Which countries are more profitable for Ukrainians] *Economic Truth* Available at: <https://www.thoughtda.com.ua/publications/2019/04/23/647290/> (accessed 19 October 2019).
6. The index of real wages. Ministry of Finance. Available at: <https://index.minfin.com.ua/en/labour/salary/index/> (accessed 19 October 2019).
7. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2019) *Zarobitna plata*. [Wages], Kyiv: Informatsiino-analitychne ahentstvo (accessed 19 October 2019).

**УРОВЕНЬ ЗАРАБОТНОЙ ПЛАТЫ В УКРАИНЕ
КАК ДВИЖУЩИЙ ФАКТОР РОСТА МИГРАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ**

Аннотация. В процессе глобализации производства, взаимозависимости экономик, развития международного рынка труда усиливается трудовая миграция. Под трудовой миграцией понимают пересечение лицом границы для трудоустройства. Одним из главных условий устойчивого развития национальной экономики Украины в современных условиях является развитие национального рынка труда, который непосредственно осуществляет динамическое воздействие на трудовую миграцию. В статье рассмотрены основные причины трудовых миграционных процессов в Украине. Проведен анализ качества жизни в других странах и заработной платы как основных движущих факторов изменения места жительства украинцев. Определено, что среди стран-соседей Польша имеет лучший жизненный уровень, хотя уступает в оплате труда другим странам. Несмотря на это, в 2018 г. в Польшу выехало 1,2 млн украинцев. Рассмотрено количество вакансий и резюме для работы за границей. Стоит отметить, что появление работы имеет сезонный характер, больше требуется дополнительной рабочей силы весной и летом для работы в сельском хозяйстве и строительстве. Проведен анализ уровня заработной платы в Украине и других государствах. Зафиксирован рост реальной заработной платы, но миграционные процессы не сокращаются.

Ключевые слова: трудовая миграция, индекс качества жизни, вакансии, средняя заработная плата, сезонная работа, номинальная и реальная заработная плата.

WAGE LEVEL IN UKRAINE AS A DRIVING FACTOR OF MIGRATION PROCESS INCREASE

Summary. The article deals with the main causes of labor migration processes in Ukraine. The quality of life in other countries and wages were analyzed as the main driving factors for changing the place of residence for Ukrainians. It has been determined that Poland has the best standard of living among its neighboring countries, although it is inferior to other countries. Despite this 1.2 million Ukrainians went to Poland in 2018. A popular country among Ukrainians is the United States, there migrated 940 thousand people. Given the long distance and language barrier, Ukrainians are making a difficult path to a decent life and better pay. The article looks at the number of vacancies and resumes for work abroad, it should be noted that the appearance of work is seasonal in nature, most need additional labor in the spring and summer to work in agriculture and construction. Resumes appear different in nature, most of them posted in winter and autumn, because seasonal work is present in our country. The analysis of the level of wages in Ukraine and other countries and determined that the highest level of wages offered: Sweden – 53 thousand UAH, Israel – 52 thousand UAH, Germany – 44 thousand UAH, and the smallest: Hungary – 18 thousand UAH, Bulgaria – 14 thousand UAH. Compared to nominal and real wages in Ukraine, their figures indicate real wage growth, but this is only sufficient to maintain a standard of living. That is why Ukrainians are forced to travel abroad in order to buy a home or to provide themselves with decent living conditions. The lack of funds remains an acute problem to this day, with a large difference in income for Ukrainians influencing demand and prices of goods and services, which creates class inequality. At the moment, Ukrainian workers are replenishing their treasury with money transfers. However, Ukraine needs policy changes, such as simplifying its own business process and total control over tax payments, so that the state budget will have a steady income stream for economic development. With proper budget allocation, new spheres of economy and entrepreneurship will develop, which contributes to the emergence of new jobs.

Key words: labor migration, quality of life index, vacancies, average wages, seasonal work, nominal and real wages.